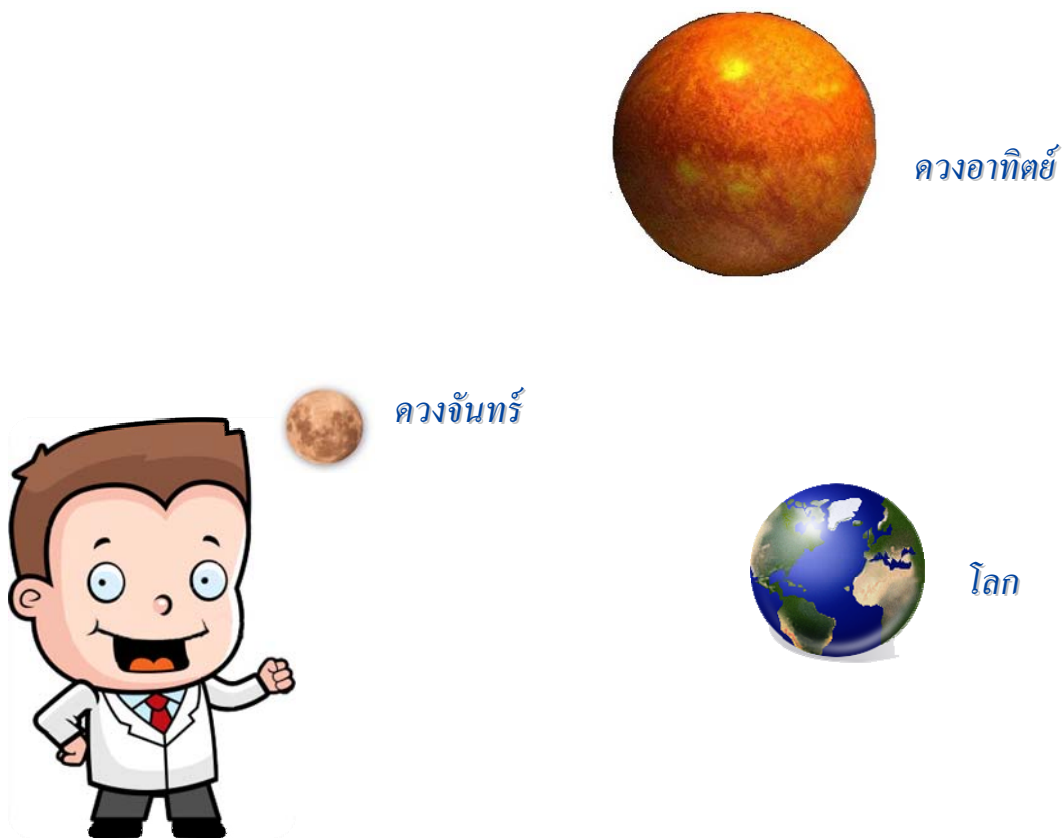

เอกสารประกอบการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ของโลก
และเทคโนโลยีอวกาศบนพื้นฐานวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5E)
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

เล่ม
1

โลก ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์

อรรถัย บุญโปร่ง

ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการ

โรงเรียนวัดสลด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

คำนำ

เอกสารประกอบการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ของโลกและเทคโนโลยีอวกาศ บนพื้นฐานวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ซึ่งได้ค้นคว้าโดยยึดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ร่วมกับหนังสือเสริมความรู้จากแหล่งต่าง ๆ รวมถึงเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต เพื่อให้นักเรียนได้ใช้เป็นเครื่องมือประกอบการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ โดยเน้นให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด และมีครูเป็นผู้ชี้แนะ ให้คำปรึกษา ตรวจสอบ และประเมินผล

เอกสารประกอบการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ของโลก และเทคโนโลยีอวกาศ บนพื้นฐานวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวน 6 เล่ม คือ

1. โลก ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์
2. ฤดูกาล
3. ข้างขึ้น – ข้างแรม
4. น้ำขึ้น – น้ำลง
5. จันทรุปราคา – สุริยุปราคา
6. เทคโนโลยีอวกาศ

โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารประกอบการเรียนรู้ เรื่อง ปรากฏการณ์ของโลก และเทคโนโลยีอวกาศ บนพื้นฐานวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น (5E) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ฉบับนี้จะอำนวยประโยชน์ต่อครูและนักเรียน อันเป็นผลให้คุณภาพของผู้เรียนวิทยาศาสตร์สูงขึ้นตามความมุ่งหวังของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

อรรถัย บุญโปร่ง

ครูโรงเรียนวัดสลุด

สารบัญเอกสารประกอบการเรียนของนักเรียน

เรื่องที่ 1 โลก ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์

คำนำ	1
สารบัญ	2
1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างโลก ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์	3
1.2 โลก	4
- ลักษณะของโลก	4
- การเคลื่อนที่ของโลก	4
1.3 ดวงจันทร์	6
- ลักษณะของดวงจันทร์	6
- การเคลื่อนที่ของดวงจันทร์	6
1.4 ดวงอาทิตย์	7
- ลักษณะของดวงจันทร์	7
- การเคลื่อนที่ของดวงจันทร์	8
- กิจกรรมที่ 1 ทวนความรู้เรื่องโลก ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์	9
- กิจกรรมที่ 2 ความสัมพันธ์ของดวงอาทิตย์ โลก และดวงจันทร์	10
บรรณานุกรม	11
ภาคผนวก	12

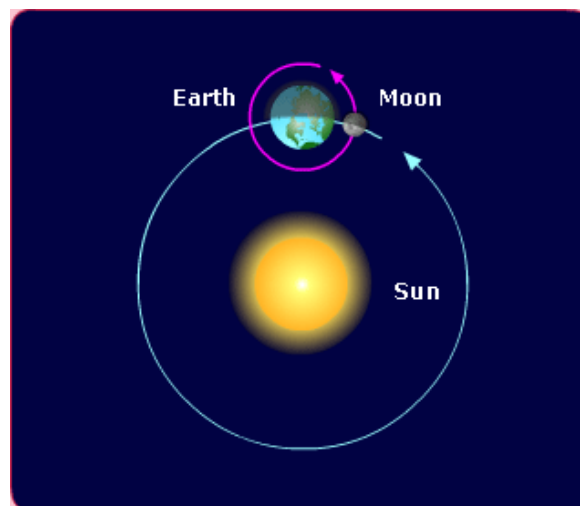
โลก ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์

...เพื่อนๆ รู้หรือไม่ว่าโลกที่เราอาศัยอยู่
มีความสัมพันธ์กับดวงจันทร์ และ
ดวงอาทิตย์อย่างไรบ้าง....

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างโลก ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์

ดวงอาทิตย์เป็นดาวฤกษ์อยู่ในระบบสุริยะจักรวาล โดยดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของระบบสุริยะ และมีดาวเคราะห์ต่างๆ ดาวเคราะห์น้อย อุกกาบาต ฝุ่นละออง และดวงหางเป็นบริวาร ดวงจันทร์และโลกของเราก็เป็นบริวารของดวงอาทิตย์ด้วย

ภาพประกอบ 1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างโลก ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์

ที่มา: http://scienceblogs.com/startswithabang/2009/05/how_massive_is_the_milky_way.php

เรามาเริ่มรู้จักโลกของ
เรากันก่อนเลย

1.2 โลก

1.2.1 ลักษณะของโลก

โลกมีลักษณะกลม โดยโป่งออกที่เส้นศูนย์สูตรและแบนที่ขั้ว โลกมีเส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ย 12,766 กิโลเมตร โลกไม่อยู่นิ่งแต่มีการเคลื่อนที่ใน 2 ลักษณะที่สำคัญคือ หมุนรอบตัวเองรอบละ 1 วันและโคจรรอบดวงอาทิตย์รอบละ 1 ปี วันและปี จึงเกิดจากการเคลื่อนที่ของโลก

ภาพประกอบ 1.2 โลก

ที่มา: <http://dekzaza4.blogspot.com/>

1.2.2 การเคลื่อนที่ของโลก

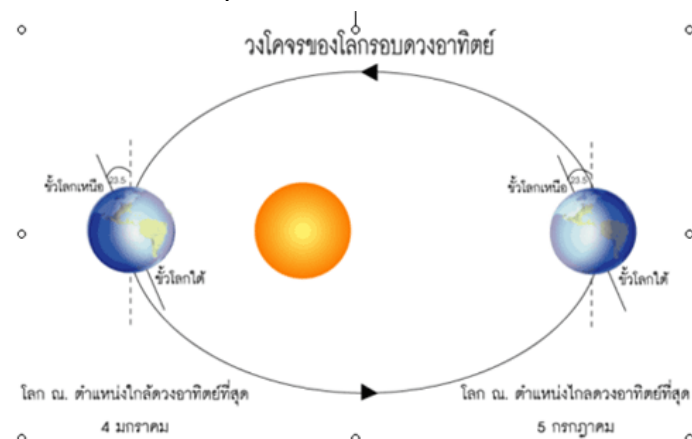
โลกหมุนรอบแกนสมมุติที่ผ่านขั้วโลกเหนือและขั้วโลกใต้ แกนสมมุตินี้จะชี้ไปยังจุดค่อนข้างจะคงที่บนฟ้า โดยในปัจจุบันแกนที่ผ่านขั้วโลกเหนือชี้ไปยังจุดซึ่งดาวเหนืออยู่ใกล้ๆทิศทางที่โลกหมุน คือ จากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก กล่าวคือหมุนจากทางประเทศพม่ามาทางประเทศไทย การหมุนรอบตัวเองของโลก จึงทำให้เกิด “ทิศ”

โลกหมุนจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก เพราะฉะนั้นทิศจึงไปกับโลกตลอดเวลา การหมุนรอบตัวเองของโลกนอกจากจะทำให้เกิดทิศแล้ว ยังทำให้เกิดการขึ้น-ตกของดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ตลอดจนทั้งดวงดาวทั้งหลายบนฟ้าด้วย

ขณะที่โลกหมุนรอบตัวเอง โลกก็เคลื่อนหรือโคจรรอบดวงอาทิตย์ไปด้วย การเคลื่อนรอบดวงอาทิตย์ 1 รอบใช้เวลา 1 ปี โลกโคจรรอบดวงอาทิตย์ด้วยความเร็วที่สูงกว่าจรวด ซึ่งส่งดาวเทียมออกไปนอกโลก ดังนั้นจึงอาจจะเปรียบเทียบได้ว่าโลกเป็นยานอวกาศลำใหญ่ที่โคจรอยู่ในอวกาศรอบดวงอาทิตย์

เมื่อโลกโคจรรอบดวงอาทิตย์จะเกิด "ระนาบทางโคจรของโลก" ซึ่งหมายถึงพื้นราบที่มีดวงอาทิตย์และโลกอยู่บนพื้นราบเดียวกัน พื้นราบอาจแผ่ออกไปไกลถึงฟ้า เส้นโค้งซึ่งเกิดจากระนาบทางโคจรของโลกไปตัดท้องฟ้าเรียกว่า สุริยวิถี หรือ เส้นอิกลิปติก

แกนที่โลกหมุนรอบซึ่งผ่านขั้วโลกเหนือและขั้วโลกใต้ไม่ตั้งฉากกับระนาบทางโคจร แต่เอียงจากแนวตั้งฉากเป็นมุมประมาณ 23.5 องศา การเอียงของแกนโลกเช่นนี้จะทำให้ขั้วโลกเหนือหันเข้าหาดวงอาทิตย์ในเดือนมิถุนายน และหันออกจากดวงอาทิตย์ในเดือนธันวาคม

ภาพประกอบ 1.3 วงโคจรของโลกรอบดวงอาทิตย์

ที่มา: <http://61.19.46.190/school/main1/science/season.html>

....ก็รู้จักโลกกันไปแล้วนะครับ

ต่อไปจะเรียนรู้อะไรอีก... ไปดูกัน

1.3 ดวงจันทร์

1.3.1 ลักษณะของดวงจันทร์

ดวงจันทร์เป็นบริวารของโลก เป็นวัตถุทึบแสงที่มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ $\frac{1}{4}$ ของโลก อยู่ห่างโลกประมาณ 30 เท่าของเส้นผ่านศูนย์กลางของโลกเท่านั้น ดวงจันทร์จึงเป็นวัตถุธรรมชาติที่อยู่ใกล้โลกที่สุด

ภาพประกอบ 1.4 ดวงจันทร์

ที่มา: http://elearning.stkc.go.th/lms/html/earth_science/LOcanada9/903/moon2_th.htm

เรามองเห็นดวงจันทร์ได้เพราะพื้นผิวดวงจันทร์สะท้อนแสงอาทิตย์มาเข้าตาเรา แต่ส่วนสว่างของดวงจันทร์ที่หันมาทางโลกไม่เท่ากันทุกวัน ทั้งนี้เพราะดวงจันทร์เคลื่อนรอบโลก รอบละประมาณ 1 เดือน ดังนั้นขนาดปรากฏของดวงจันทร์บนฟ้าจึงเปลี่ยนแปลง เช่นเห็นเป็นเสี้ยวเล็ก ๆ วันต่อมาเห็นโตขึ้นและหลายวันต่อมาเป็นจันทร์เพ็ญ ช่วงนี้เราเรียกว่า **ดวงจันทร์ข้างขึ้น** ซึ่งหมายความว่าดวงจันทร์สว่างขึ้น ภายหลังข้างขึ้นจะเป็นข้างแรม ขนาดปรากฏของดวงจันทร์สว่างลดลงจากรูปวงกลมเป็นรูปครึ่งวงกลมและเป็นเสี้ยวเล็ก ๆ จนมองไม่เห็นเรียกว่า **วันเดือนดับ** เราเรียกปรากฏการณ์ การเกิดข้างขึ้นข้างแรมว่าเป็น **คติของดวงจันทร์**

1.3.2 การเคลื่อนที่ของดวงจันทร์

ดวงจันทร์เคลื่อนรอบโลกจากตะวันตกไปตะวันออก โดยเคลื่อนไปทางเดียวกันกับการหมุนรอบตัวของโลก ดวงจันทร์เคลื่อนรอบโลก 1 รอบในเวลา 27.3 วัน

นั่นคือในเวลา 27.3 วัน ดวงจันทร์เคลื่อนรอบโลกได้เป็นมุม 360 องศา นั่นคือในเวลา 1 วัน ดวงจันทร์เคลื่อนรอบโลกได้เป็นมุม $360/27.3$ หรือประมาณ 13 องศา

ดังนั้นเมื่อดูจากโลกจะเห็นดวงจันทร์อยู่ทางทิศตะวันออกของจุดเดิมวันละประมาณ 13 องศา ซึ่งเทียบเท่ากับเวลาที่โลกหมุนประมาณ 52 นาที ดังนั้น ดวงจันทร์จะขึ้นช้าวันละประมาณ 52 นาที

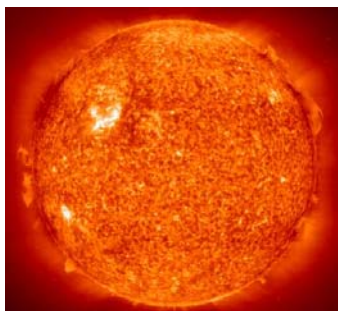

.....แล้วการเรียนรู้สมาชิกดาวดวงที่สองของเรา ก็จบไปแล้วนะคะ ต่อไปคือ

1.4 ดวงอาทิตย์

1.4.1 ลักษณะของดวงอาทิตย์

ดวงอาทิตย์เป็นดาวที่สร้างพลังงานต่าง ๆ ขึ้นมาเอง จึงเรียกว่าดาวฤกษ์ ดวงอาทิตย์เป็นดาวฤกษ์ขนาดเล็กที่มีอุณหภูมิพื้นผิวสูง 6000 เคลวิน (หน่วยวัดอุณหภูมิ) จึงจัดว่าเป็นดาวฤกษ์สีเหลือง เพราะมีอุณหภูมิสูงและเป็นดาวฤกษ์หลัก อายุประมาณ 5 พันล้านปี ดวงอาทิตย์มีเส้นผ่านศูนย์กลางยาวกว่าโลกประมาณ 109 เท่า ดวงอาทิตย์มีเนื้อสารมากและมีแรงโน้มถ่วงสูง จึงสามารถดึงสิ่งต่าง ๆ ให้เคลื่อนไปรอบ ๆ ได้ เราเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า **บริวารของดวงอาทิตย์** ดวงอาทิตย์และบริวารรวมกันเรียกว่า **ระบบสุริยะ** บริวารของดวงอาทิตย์ที่สำคัญ คือดาวเคราะห์ 9 ดวง ดวงจันทร์ บริวารดาวเคราะห์รวมกันกว่า 60 ดวง ดาวเคราะห์น้อยหลายหมื่นดวงและดาวหางจำนวนมาก ระบบสุริยะจึงเป็นระบบเล็ก ๆ ที่อยู่ท่ามกลางดาวฤกษ์ดวงอื่น ๆ ซึ่งอยู่ห่างไกลออกไปมาก ดังนั้นดวงอาทิตย์และบริวารดวงอาทิตย์จึงเป็นพวกที่อยู่ใกล้โลกมาก ในขณะที่ดาวอื่น ๆ อยู่ไกลโลกมาก

ภาพประกอบ 1.5 ดวงอาทิตย์

ที่มา: http://202.143.132.2/el14/sc/sc40_025/1sun.htm

บริวารทั้งหลายของดวงอาทิตย์ต่างได้รับพลังงานจากดวงอาทิตย์ด้วยปริมาณต่าง ๆ กัน ดวงที่อยู่ใกล้ได้รับพลังงานมากกว่าพวกที่อยู่ไกล โลกอยู่ในตำแหน่งที่ได้รับพลังงานพอเหมาะจึงทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยบนโลกไม่หนาวและไม่ร้อนเกินไป สภาพแวดล้อมของโลกจึงเอื้ออำนวยต่อการมีชีวิตเป็นอย่างยิ่ง

ดวงอาทิตย์ ดาวฤกษ์สีเหลืองขนาดเล็กจึงเป็นผู้ให้ชีวิตแก่โลก ดังนั้นหากจะค้นหาโลกอื่นนอกระบบสุริยะจึงควรค้นหาระบบที่มีดาวฤกษ์สีเหลืองแบบเดียวกับดวงอาทิตย์

1.4.2 การเคลื่อนของดวงอาทิตย์

ดวงอาทิตย์มีการหมุนรอบตัวเองเป็นรอบ ๆ เช่นเดียวกับที่ โลกหมุนรอบตัวเองวันละรอบ เมื่อเราตามสังเกตการเคลื่อนที่ของกลุ่มจุด หรือจุดบนดวงอาทิตย์ไปเรื่อย ๆ เป็นเวลาหลายวัน ก็จะได้พบว่า ดวงอาทิตย์หมุนรอบตัวเองครบรอบในเวลาประมาณหนึ่งเดือน การหมุนรอบตัวเองนี้มีทิศทางตามการหมุน รอบตัวเองของดาวเคราะห์ต่าง ๆ และตามทิศทางซึ่งดาวเคราะห์ต่าง ๆ นั้นโคจรไปรอบดวงอาทิตย์ สิ่งที่น่าสนใจก็คือ พื้นผิวดวงอาทิตย์ที่ละติจูดต่าง ๆ หมุนครบรอบในเวลาไม่เท่ากัน แถบศูนย์สูตร หมุนด้วยความเร็วสูงกว่าแถบละติจูดสูงขึ้นไป ดัง จะเห็นได้จากตารางรายการคาบ หรือเวลาที่ใช้หมุนครบรอบของดวงอาทิตย์

หลังจากเราเรียนรู้เกี่ยวกับโลก ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์แล้ว เรามาทบทวนความรู้โดยทำกิจกรรมที่ 1 ทวนความรู้เรื่องโลก ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์ และทำกิจกรรมที่ 2 ความสัมพันธ์ของดวงอาทิตย์ โลก และดวงจันทร์ กันนะคะ

กิจกรรมที่ 1

ทวนความรู้เรื่องโลก ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์

คำชี้แจง นักเรียนอธิบายลักษณะและการเคลื่อนที่ของโลก ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์ให้ถูกต้อง

1.

.....

.....

.....

.....

2.

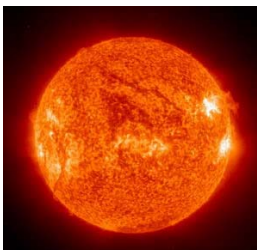
.....

.....

.....

.....

3.

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 2

ความสัมพันธ์ของดวงอาทิตย์ โลก และดวงจันทร์

คำชี้แจง นักเรียนวาดรูปแสดงความสัมพันธ์ของดวงอาทิตย์ โลก และดวงจันทร์ พร้อมทั้งเขียนอธิบายความสัมพันธ์ดังกล่าว

.....

.....

.....

.....

.....

.....

บรรณานุกรม

Jay M. Pasachoff. บุษบา คราเมอร์ และฐาณูร เกิดแก้ว (แปล). 2546. ตำรวจโลกวิทยาศาสตร์:
ดาราศาสตร์. กรุงเทพฯ: บริษัท เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า จำกัด.

ภาคผนวก

แบบทดสอบหลังเรียน สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง ปรากฏการณ์ของโลก และเทคโนโลยีอวกาศ
ชุดที่ 1 โลก ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์

คำชี้แจง แบบทดสอบฉบับนี้มี 10 ข้อ ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย X ลงในช่องว่างของคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียวในกระดาษคำตอบ เวลา 10 นาที

1. โลกที่เราอาศัยอยู่มีลักษณะเป็นอย่างไร
  - ก. ทรงกลม
  - ข. กลมแบน
  - ค. ทรงกระบอก
  - ง. คล้ายไข่ไก่
2. ถ้านักเรียนอยู่บนยานอวกาศและมองมาที่โลก ลักษณะของโลกจะเป็นอย่างไร
  - ก. คล้ายเหรียญบาท
  - ข. คล้ายผลส้ม
  - ค. คล้ายลูกมะกรูด
  - ง. คล้ายไข่เป็ด
3. โลกหมุนรอบตัวเองไปในทิศทางใด
  - ก. จากทิศเหนือไปทิศใต้
  - ข. จากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก
  - ค. จากทิศใต้ไปทิศเหนือ
  - ง. จากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก
4. โลกหมุนรอบตัวเอง 1 รอบใช้เวลานานเท่าไร
  - ก. 1 วัน
  - ข. 1 สัปดาห์
  - ค. 1 เดือน
  - ง. 1 ปี
5. แกนโลกเป็นแกนสมมติที่ผ่านจุดใดบ้าง
  - ก. ขั้วโลกเหนือ
  - ข. ขั้วโลกใต้
  - ค. ขั้วโลกเหนือ – ใต้
  - ง. ขั้วโลกเหนือ – จุดศูนย์กลาง – ขั้วโลกใต้
6. ดวงจันทร์โคจรรอบโลกในลักษณะอย่างไร
  - ก. ตามเข็มนาฬิกา
  - ข. ตามทิศเหนือ – ใต้
  - ค. ตามดวงอาทิตย์
  - ง. ตามการหมุนรอบตัวของโลก

7. เรามองเห็นดวงจันทร์ได้เพราะเหตุใด

- ก. ดวงจันทร์มีแสงสว่างในตัวเอง
- ข. ดวงจันทร์โคจรรอบโลก
- ค. ดวงจันทร์ได้รับแสงสว่างจากดวงอาทิตย์
- ง. โลกโคจรรอบดวงจันทร์

8. ในระบบสุริยะมีสิ่งใดเป็นศูนย์กลาง

- ก. โลก
- ข. ดวงจันทร์
- ค. ดวงอาทิตย์
- ง. ดาวศุกร์

9. เหตุใดเราจึงกล่าวว่าดวงจันทร์เป็นบริวารของโลก

- ก. อยู่ใกล้โลก
- ข. หมุนรอบตัวเอง
- ค. รับแสงสว่างจากโลก
- ง. ส่องแสงมายังโลก

10. ข้อใดต่อไปนี้เป็นกล่าวถูกต้อง

- ก. ดวงอาทิตย์เป็นดาวเคราะห์ดวงหนึ่ง
- ข. โลกหมุนรอบดวงอาทิตย์และดวงจันทร์
- ค. ดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของระบบสุริยะ
- ง. การหมุนรอบตัวเองของโลกทำให้เกิดฤดูกาล